

РОЗДІЛ XII. ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

УДК 378.14

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.91.5.36>

ЩОДО ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ ГАРАНТА ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Кузнецова Л.В.,
*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри історії та права,
Черкаський державний технологічний університет
ORCID: 0000-0001-6810-1017
e-mail: l.kuznetsova@chdtu.edu.ua*

Кузнецова Л.В. Щодо питання організаційних повноважень гаранта освітньої програми закладу вищої освіти.

В статті автор висвітлює проблему реального організаційно-правового статусу гаранта освітньої програми як ключової фігури в частині належної та якісної реалізації освітньої програми протягом всього терміну її дії. Зазначаючи при цьому, що права та обов'язки гаранта освітньої програми, а деякою мірою й свободи (вибору, дій) закріплені в локальних нормативних актах (Положеннях про гаранта освітньої програми) закладів вищої освіти. Також окреслюється питання легального визначення гаранта, тлумачення якого дає розроблений Національним агенством із забезпечення якості освіти (НАЗЯВО) тезаурус.

Автор проводить паралель між локальним закріпленням правового статусу гаранта освітньої програми різних закладів вищої освіти (закладів вищої освіти різної форми власності) та наголошує, що саме локальними нормативними документами чітко окреслюється його організаційно-правовий статус. В той же час, з наділенням з одного боку гаранта освітньої програми організаційними повноваженнями виникає проблема його субординаційних та координаційних функцій та повноважень із структурними підрозділами, деканатом, деканом (директором) факультету (інституту) та завідувачем кафедри (якщо це дві різні особи в освітньому процесі). Піднімається питання співпраці гаранта освітньої програми з розробниками освітньої програми та науково-педагогічним персоналом, який забезпечує освітню програму. Зокрема до обов'язків гаранта освітньої програми входить контрольна функція по дотриманню ліцензійних вимог науково-педагогічними працівниками. Водночас гарант не наділений адміністративними (управлінськими) повноваженнями в частині ефективної реалізації такого забезпечення.

Також в статті окреслюється місце гаранта в забезпеченні науково-педагогічними працівниками та викладачами відповідними фаховими публікаціями закріплених за ними освітніх компонентів. Автор торкається питання дотримання гарантом принципів академічної доброчесності під час підготовки матеріалів самооцінювання освітньої програми та надання достовірної інформації Експертній групі, яка проводить акредитацію освітньої програми.

Ключові слова: гарант освітньої програми, організаційно-правовий статус, адміністративні повноваження, учасники освітнього процесу, завідувач кафедри, декан факультету, культура поведінки гаранта освітньої програми.

Kuznetsova L.V. On the issue of organizational powers of the guarantor of the educational program of a higher education institution.

In the article, the author highlights the problem of the real organizational and legal status of the guarantor of the Educational Program as a key figure in terms of proper and high-quality implementation of the Educational Program throughout its term. Noting that the rights and obligations of the guarantor of the Educational Program, and to some extent freedom (of choice, action) are enshrined in local regulatory

acts (Regulations on the guarantor of the educational program) of higher education institutions. The issue of the legal definition of the guarantor, the interpretation of which is given by the National Agency for Quality Assurance in Education (NAQAVO), is also outlined.

The author draws a parallel between the local consolidation of the legal status of the guarantor of the Educational Program of various higher education institutions (higher education institutions of different forms of ownership) and emphasizes that it is precisely local regulatory documents that clearly define its organizational and legal status. At the same time, the provision of organizational powers on the one hand to the guarantor of the Educational Program raises the problem of his subordination and coordination functions with structural units, the dean's office and the head of the department (if these are two different figures in the educational process). The issue of cooperation between the guarantor of the educational program and the developers of the educational program and the scientific and pedagogical staff who provide the Educational Program is also raised. In particular, the responsibilities of the guarantor of the educational program include the control function over compliance with licensing requirements by scientific and pedagogical workers. At the same time, the guarantor is not endowed with administrative (managerial) powers in terms of the effective implementation of such provision.

The place of the guarantor in compliance with licensing conditions by scientific and pedagogical workers is outlined, in particular his role in providing teachers with relevant professional publications of the educational components assigned to them.

The article also raises the issue of the guarantor's adherence to the principles of academic integrity when preparing materials for the self-assessment of the Educational Program and providing reliable information to the Expert Group that conducts accreditation of the Educational Program.

Key words: guarantor of the educational program, organizational and legal status, administrative powers, participants in the educational process, head of the department, dean of the faculty, culture of behavior of the guarantor of the educational program.

Постановка проблеми. В 2019 році Положенням про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти затвердженим Наказом МОНУ від 11 липня за № 977, дія якого на зараз втратила чинність, визначалися основні засади та порядок проведення акредитації освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, як інструменту зовнішнього забезпечення якості вищої освіти в Україні. Окрім того, окреслювалося, що відомості про самооцінювання освітньої програми готує науково-педагогічний або науковий працівник – гарант освітньої програми, визначений за наказом керівника закладу вищої освіти відповідальним за реалізацію цієї освітньої програми [1].

До цього часу акредитаційну справу готував завідувач кафедри на кафедрі якого здійснювалася підготовка студентів певної спеціальності, або за його дорученням викладач кафедри. Справа була громіздка понад 450 аркушів, підписував акредитаційну справу сам завідувач, а достовірність інформації в ній здебільшого покладалася на керівника (ректора) закладу вищої освіти. Перевірка достовірної інформації, викладеної в акредитаційній справі покладалася на відділ акредитації.

Нова редакція Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти датована 2024 роком зазначає, що достовірність змісту відомостей про самооцінювання освітньої програми та участь закладу вищої освіти у процесі акредитації забезпечує керівник закладу вищої освіти (уповноважена ним особа) та визначений закладом вищої освіти науково-педагогічний або науковий працівник, який працює у закладі вищої освіти - гарант освітньої програми. Тобто зона відповідальності вже поділена між керівником закладу вищої освіти та гарантом освітньої програми [2].

З прийняттям зазначеного вище Положення перед закладами вищої освіти постало нове завдання – визначити організаційно-правовий статус гаранта, тобто не лише виокремити права та обов'язки, а й наділити його організаційними повноваженнями. Адже, саме гарант, під час акредитації освітньої програми виступає комунікатором між Експертною групою.

В наукових колах, серед науково-педагогічних працівників, керівників закладів освіти точаться дискусії навколо питання місця гаранта в забезпеченні якості вищої освіти.

Мета дослідження: за допомогою філософських та спеціально-юридичних методів дослідити питання організаційно-правового статусу гаранта освітньої програми. Провести паралель між організаційним (управлінськими) повноваженнями завідувача кафедри та гаранта.

Стан опрацювання проблематики. Дослідженням питання правового статусу гаранта освітньої програми займалися: Албул І., Бутенко А.П., Васько Р.В., Гелеш А.В., Данилко О., Єременко О.В., Корольова А.В., Лопатовський В., Прокоф'єва О.О., Прокоф'єва О.А., Стукало Н.В., Тернавська Т. Проте на зараз відсутня комплексна наука праця в частині організаційно (адміністративно)-правового статусу гаранта освітньої програми.

Виклад основного матеріалу. Діюче законодавство та підзаконні нормативні акти не дають легального визначення терміну «гарант». Згідно тезаурусу термінів зі сфери забезпечення якості вищої освіти гарантом освітньої програми призначається науково-педагогічний або науковий працівник, в окремих випадках ним може бути практик за умови досвіду в галузі освітньої програми. Основним завданням гаранта є забезпечення відповідності освітньої програми критеріям оцінювання шляхом координації роботи зовнішніх та внутрішніх стейкхолдерів. Їхній правовий статус повинен бути передбачений в локальних нормативних актах закладу вищої освіти. Серед основних обов'язків гаранта освітньої програми є: розробка цілей і завдань програми; розробка матеріалів і ресурсів програми; підбір, навчання та управління співробітниками програми; моніторинг виконання програми та оцінювання результатів; розвиток та підтримка партнерства з іншими організаціями чи установами [3, с. 41].

Запровадження гаранта як ключового суб'єкта освітнього процесу викликано ще й тим, що Європейський простір вищої освіти ставить вимогу перед системою вищої освіти гарантування якості надання освітніх послуг. Основна функція гаранта полягає в координації роботи учасників освітньої програми. Тобто, гарант спільно з розробниками освітньої програми у відповідності зі Стандартом вищої освіти формує на підставі розробленого та затвердженого навчального плану зміст освітньої програми; розробляє структурно-логічну схему освітніх компонентів; виокремлює унікальність освітньої програми серед аналогічних програм регіону та контролює наповнення її навчально-методичним забезпеченням (робочими програмами, силабусами, методичними посібниками); розробляє заходи щодо просування освітньої програми на ринку праці; здійснює загальне керівництво підготовкою відомостей про самооцінювання освітньої програми. На гаранта також покладається обов'язок щодо перевірки змістовного наповнення освітніх компонентів та актуальності практичної складової освітньої програми. Гарант повинен здійснювати постійний моніторинг зразкових практик аналогічних освітніх програм та програм міжнародної академічної мобільності з метою посилення освітньої програми освітніми та практичними новаціями.

Перша згадка про гаранта освітньої програми з'явилася в 2015 році в Постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти», ним визнавався науково-педагогічний або науковий працівник, який має науковий ступінь за відповідною спеціальністю та стаж науково-педагогічної та/або наукової роботи не менше ніж 10 років [4].

Для ефективної реалізації освітньої програми на ринку освітніх послуг, дотримання надання якості освітніх послуг та формування іміджу закладу вищої освіти призначаючи гаранта освітньої програми перед керівництвом постає завдання виокремити із науково-педагогічних працівників досвідчену та комунікативну особу, яка відповідає ліцензійним вимогам, наділена якостями самостійно приймати рішення по суті справи та здатна нести відповідальність за свої дії, і, найголовніше – бути зацікавленою в просуванні освітньої програми. Тобто гарант має виступати обличчям освітньої програми.

В наукових колах протягом останніх п'яти років точаться жваві дискусії стосовно визначення статусу гаранта. Не поодиноким є думка, що гарант виступає в ролі жертви, яку обрали з метою покласти відповідальність за неналежну реалізацію освітньої програми чи невдале проходження акредитації. Цікавою є думка з цього приводу професора Донецького національного університету ім. Василя Стуса Сергія Штовби, який в соціальній мережі Facebook порівняв гаранта із роботою шоумена, який підбирає акторів для зустрічі з експертною групою. Гарант, на його думку повинен «блискуче» підготувати матеріали самоаналізу освітньої програми та надати відповіді на зауваження, щоб сподобатися Національному агенству із забезпечення якості вищої освіти (далі по тексту НАЗЯВО) та галузевій експертній раді (далі по тексту ГЕР).

Правовий статус гаранта визначений локальними нормативними актами закладу вищої освіти. Здійснивши аналіз Положень про гаранта освітньої програми окремих закладів вищої освіти, можна говорити, що гарант виступає комунікатором між адміністративним менеджментом закладу, завідувачем кафедри (якщо це дві різні особи), розробниками освітньої програми та науко-

во-педагогічним персоналом залученим до викладання освітніх компонентів програми та стейкхолдерами (роботодавцями та іншими зацікавленими особами в успішній реалізації освітньої програми). В змісті Положення про правовий статус гаранта чітко окреслюється його права, що відповідно тягнуть за собою певні й обов'язки. Чіткої норми, яка говорить про безпосередню відповідальність гаранта щодо не отримання Сертифіката про акредитацію (отримання умовної акредитації) жодним Положень не визначено.

Андрій Бутенко та Олена Єременко дають наступне визначення гаранта освітньої програми, так, на їх думку гарант освітніх програм – це досвідчені науково-педагогічні працівники, які мають високу обізнаність з необхідними ресурсами, передусім з матеріально-технічною базою, кадровим забезпеченням. Вони задіяні до основних організаційних заходів із започаткування освітніх програм, відіграючи при цьому ключову роль [5, с. 55].

Так, наприклад в Положенні про гаранта освітньої програми у Черкаському державному технологічному університеті зазначено, що гарантом може бути особа, яка: працює в Університеті за основним місцем роботи на посаді науково-педагогічного працівника; відповідає Ліцензійним умовам; входить до групи забезпечення спеціальності (забезпечує освітній процес за освітньою програмою); має науковий ступінь та/або вчене звання за, як правило, відповідною або спорідненою спеціальністю, у межах якої реалізується освітня програма; має науковий ступінь та вчене звання; має стаж науково-педагогічної та/або наукової роботи не менш як 5 років [7].

Члени НАЗЯВО рекомендують закладам вищої освіти залучати до організаційних заходів в частині реалізації освітньої програми гарантів освітніх програм та сприяти їх співпраці із адміністративним та допоміжним персоналом, науково-педагогічними працівниками. Така співпраця має відбуватися на горизонтальному рівні, так як гарант освітньої програми займає своє особливе місце в горизонтальній ієрархії в закладі вищої освіти.

З метою оптимізації роботи гаранта перед закладом вищої освіти постає завдання провести аналіз реального обсягу роботи гаранта освітньої програми, спільно з гарантами освітніх програм здійснювати напрацювання необхідної внутрішньої документації, яка б унормовувала їхню діяльність та сприяла б повноцінній реалізації його функціоналу, забезпечувала систему підтримки та стимулювання діяльності гаранта [5, с. 56].

В цьому плані привертає увагу позитивний досвід Львівського державного університету внутрішніх справ, який об'єднав гарантів освітніх програм в певну групу. Саме таке об'єднання дозволяє ділитися позитивним досвідом та інформацією, спільно обговорювати новели діючого законодавства та виступати з ініціативою перед керівництвом щодо покращення або удосконалення локальної нормативної бази необхідної для подальшого розвитку та удосконалення освітніх програм.

На зараз основна проблема для гаранта полягає у визначенні його організаційно-правового чи адміністративно-правового статусу. І, хоча *de iure* такий статус чітко прописаний у відповідних Положеннях про гаранта, *de facto* – проблема не вирішена. Для прикладу в Положенні про гаранта освітньої програми у Черкаському державному технологічному університеті закріплено за гарантом організаційні повноваження щодо керівництва групою забезпечення спеціальності; щодо перегляду освітньої програми та підготовки пропозицій щодо внесення змін до освітньої програми; контролю за дотриманням Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності за освітньою програмою; контролю за оновленням та підтримкою в актуальному стані відомостей щодо науково-педагогічних працівників, які забезпечують виконання навчального плану за освітньою програмою в Єдиній державній електронній базі з питань освіти відповідно до вимог Ліцензійних умов; виступати з ініціативою по вдосконаленню навчально-методичного, матеріально-технічного, інформаційного та кадрового забезпечення освітньої програми [7].

Проблема фактичного визначення або надання (наділення) організаційних повноважень гаранта освітньої програми є наріжним каменем для всіх закладів вищої освіти. Для державних закладів освіти проблема полягає у визначенні чіткого розмежування управлінських повноважень завідувача кафедри та гаранта освітньої програми. В будь-якому випадку гарант є співробітником кафедри і виконує завдання та функції окреслені перед ним завідувачем кафедри. Більш того науково-педагогічні працівники, які забезпечують освітню програму та група розробників також чітко усвідомлюють ієрархію управлінських повноважень та дотримуються принципу субординації під час виконання своїх професійних обов'язків. Стосовно приватних закладів вищої освіти, то тут взагалі питання наділення управлінськими повноваженнями гаранта освітньої програми

носить символічний характер, адже над усіма адміністративно-управлінськими функціями делегованими гаранту здійснюються жорсткий контроль засновником або менеджером закладу.

Із аналізу Положень про статус гаранта освітньої програми можна дійти висновку про наділення останнього лише координаційними функціями по забезпеченню реалізації освітньої програми та дотримання Ліцензійних умов. Водночас, на даний час головною проблемою є незбалансованість обов'язків гаранта та інструментів за допомогою яких він має гарантувати якість програми. Так, як гарант освітньої програми фактично не наділений управлінськими повноваженнями, а йому притаманні лише контрольні функції, які без відповідного дозволу або без погодження із завідувачем кафедри чи деканом факультету, а в приватних закладах вищої освіти із засновниками чи їх уповноваженими особами він не може реалізувати.

В процесі перебування в статусі гаранта освітньої програми науково-педагогічний працівник потрапляє в групу ризику щодо дотримання принципів академічної доброчесності, адже в процесі підготовки Відомостей про самооцінювання освітньої програми гарант освітньої програми так чи інакше бере на себе відповідальність за достовірність та академічну доброчесність викладеної інформації. Також в процесі спілкування з Експертною групою саме гарант має усвідомлювати негативні наслідки не дотримання академічної доброчесності та культури.

Висновки. Гарант в закладі вищої освіти є ключовою фігурою в належній реалізації освітньої програми. Саме він є її так би мовити обличчям і несе повну відповідальність за дотримання вимог по розробці такого роду освітніх документів. На зараз діюче законодавство не дає легального визначення гаранта освітньої програми та не прописує на законодавчому рівні його організаційно-правового статусу, натомість делегує такі повноваження закладам вищої освіти. Водночас локальні нормативні документи закладів вищої освіти також чітко не окреслюють його організаційного статусу та не виокремлюють його місце серед учасників освітнього процесу. Наділення його правами та обов'язками з одного боку дає підставу стверджувати про сформований статус гаранта, проте в реальній дійсності він не є самостійною фігурою (за винятком якщо гарант і завідувач кафедри не одна особа) в освітньому процесі. Саме тому для належного виконання своїх обов'язків та усвідомлення свого місця в освітньому процесі на законодавчому рівні має бути прописаний саме організаційно-правовий статус гаранта освітньої програми. В протилежному випадку він може виступати лише учасником освітнього процесу якому делегували символічні повноваження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.

1. Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти (втрата чинності) Наказ Міністерства освіти і науки України 11 липня 2019 року № 977. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0880-19> (втрата чинності).
2. Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти Наказ Міністерства освіти і науки України 15 травня 2024 року № 686. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1013-24>.
3. Тезаурус термінів зі сфери забезпечення якості вищої освіти: українсько-англійські / англійсько-українські паралелі [Електронне видання] / Заг. ред.: Бутенко А.П., Васько Р.В., Єременко О.В., Корольова А.В., Стукало Н.В. Київ: Видавничий центр КНЛУ, 2025.
4. Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1187. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1187-2015>.
5. Бутенко А., Єременко О. Роль гаранта у процесах забезпечення якості на етапі формування освітньої програми. *Міжнародний науковий журнал «Університети і лідерство»*. 2021. № 1 (11). С. 45–60.
6. Єременко О., Бутенко А. Правовий статус, професійний та демографічний портрет гаранта освітньої програми. *Право України*. 2021. № 2. С. 171–185.
7. Положення про гаранта освітньої програми у Черкаському державному технологічному університеті: Наказ ЧДТУ від 21.10.2024р. № 315/04. URL: <https://docs.google.com/file/d/1K2WkGLmLjd7heDmHdqAwi8u7ND3gZPHk/view>.
8. Тернавська Т., Данилко О. Організація школи гаранта освітньої програми як засобу ефективної комунікації у забезпеченні якості вищої освіти. *Соціокомунікаційна наука в па-*

- радигмі смислових трансформацій: суспільні виклики, тренди освіти і професійної діяльності: збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції (м. Ірпінь, 19 травня 2023 р.). С. 233–236.*
9. Албул І. Людські ресурси як критерій оцінювання якості освітньої програми. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2023. № 3. С. 95–104.
 10. Гелеш А.В. Методика підготовки гарантів освітніх програм до проходження акредитаційних експертиз. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2020. Випуск 77. С. 55–59.
 11. Прокоф'єва О.О., Прокоф'єва О.А. Особливості імплементації електронного кабінету гаранта освітніх програм в систему сучасного закладу вищої освіти. URL: https://docs.mgu.edu.ua/docs/aspirantura/181122_konf_tezi.pdf.
 12. Лопатовський В. Акредитаційна експертиза як механізм розвитку освітніх програм закладів вищої освіти. *Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи: тези доп. XI міжнар. наук.-практ. конференції (м. Хмельницький, 25–26 листоп. 2021 р.) / ред. кол.: Н.Г. Ничкало, М.Є. Скиба, В.О. Радкевич [та ін.]. Хмельницький: ХНУ, 2021. С. 219–220.*
 13. Тицька Я. «Академічна доброчесність» та «академічна відповідальність» у забезпеченні якості освіти. *Підприємство, господарство і право*. 2018. № 11. С. 192–195.
 14. Кузнецова Л.В. Щодо питання академічної доброчесності як складової адміністративно-управлінської діяльності ЗВО (теоретико-правове дослідження). *Соціальний розвиток: економіко-правові проблеми*. 2025. № 2. С. 104–111.